

MOJI SPOMINI NA DR. SERGIJA VILFANA

EVA GERKMAN SCAGNETTI

V posebno čast si štejem, da sem bila naprošena zapisati nekaj spominov in misli o dr. Sergiju Vilfanu, mojem prvem šefu v moji prvi zaposlitvi, ki sem jo začela leta 1957 v Mestnem arhivu Ljubljana. Čutim veliko prednost, da sem bila lahko zaposlena v arhivu prav tedaj, ko je bil dr. Sergij Vilfan ravnatelj Mestnega arhiva.

Ko sem prišla na razgovor za službo, me je sprejel ravnatelj dr. Sergij Vilfan. Imel je prav poseben pristop – delo v arhivu mi je opisal zelo pesimistično. Dejal je, da mora biti arhivar zelo delaven, vztrajen, priden, prijeti mora za vsako delo in se seveda dodatno učiti nemščine, saj je skoraj vse arhivsko gradivo zapisano v nemščini in to celo v gotici. Povedal mi je, da bom v nekaj mesecih spoznala posamezna delovna področja v arhivu, kjer se bom morala znati in dokazati svojo pripravljenost za delo (v arhivu je vsak po malem ekonom, skladiščnik, arhivski manipulant, snažilka itd.). Rekel je, da se mora vsakdo, ki sprejme službo v arhivu, izkazati v vseh delovnih fazah. Šele ko kandidat dokaže, da je sprejel vse faze dela ter način dela, da dr. Vilfan predlog za zaposlitev na upravni odbor, ki so ga tedaj poleg takratnega načelnika občine in nekaj drugih članov sestavljala še univerzitetni profesor dr. R. Kyovski in profesorica Vedamova.

Bila sem izredno vesela, da sem bila po vseh poskusnih fazah dela sprejeta v službo. Dr. Sergij Vilfan je dal takrat Mestnemu arhivu Ljubljana velik pečat. Njegovo ime je bilo sinonim za arhivistiko in res odlično sodelovanje med sodelavci, kar sem pri svojih poznejših zaposlitvah močno pogrešala. Poleg mene so bili takrat v arhivu zaposleni sami starejši arhivarji z dolgoletnimi izkušnjami, ki so me zelo lepo sprejeli. Imeli smo čudovit in spoštljiv odnos drug do drugega, čeprav sem bila od vseh deset let mlajša.

Dr. Sergij Vilfan je bil avtoriteta v pravem pomenu besede. Vsi so se ga bali, kajti za vsakega je vedel, kaj dela, in kritično je ocenjeval vsa dela, ki niso bila v skladu z njegovimi arhivskimi normami. Od nas je želel, da se potrudimo in da smo najboljši pri svojem delu.

Tako sem tudi jaz dobila svojo delovno nalogo. Določil mi je delovni prostor v podolgovati prehodni sobi v skladišču, kjer je bila majhna lesena miza s tintnikom in pljuvalnikom – to je bila nekoč delovna soba Antona Aškerca. Rekel mi je, da bom v sobi sama, ker se med delom ne govori, saj se tako največ naredi. Če česa ne bom znala, naj ga poiščem, če on ne bo dosegljiv, pa naj vprašam kakšnega

drugega arhivarja, saj mi bo vsak z veseljem priskočil na pomoč. Naročil je, da mi na mizo prinesejo celo goro katalogov ljubljanske normalke, datiranih od leta 1750, ki sem jih morala po Vilfanovih navodilih kronološko urediti in popisati. Seveda je bilo vse zapisano v nemščini in gotici. Bila sem čisto izgubljena, saj sem takrat prvič videla tako stare dokumente. Vendar se je dr. Vilfan samo smehljaj, mi ves čas dajal podporo in me vzpodbujal, da ne bi izgubila volje do dela. Dejal je, da se edino tako lahko človek česa nauči. Sproti mi je dajal navodila o strokovnem delu, ves čas pa je moje delo budno spremljal.

Posebnost dr. Vilfana je bila, da je imel v kolektivu Mestnega arhiva Ljubljana vsak ponedeljek zjutraj točno ob osmi uri strokovni sestanek, kjer smo potem lahko razpravljali o vseh problemih, ki so se prejšnji teden pojavili pri delu. Vsak od nas si je moral narediti tedenski delovni načrt in kdor tega dela v zastavljenem roku ni uspel opraviti, je moral to dr. Vilfanu dobro argumentirati. Tu ni poznal šale. Želel je, da vsak sam presodi, koliko dela lahko opravi v enem tednu. Mislim, da so bile to zares dobre zamisli, ki bi lahko veljale tudi danes.

Dodeljena naloga me je zelo pritegnila, zato sem delo vzela resno. Dodatno sem se učila nemščine pri neki profesorici, kjer sem srečala tudi nekatere druge arhivske delavce. Mojo zagnanost je opazil tudi dr. Vilfan, zato mi je vsak prosti trenutek priskočil na pomoč s kakšnim nasvetom ali pa je le povprašal, kako napredujem. Vedno sem bila pripravljena z velikim veseljem poprijeti tudi za delo, ki ni bilo v sklopu mojega delovnega programa.

Za dr. Vilfana je bilo značilno zelo dobro sodelovanje z njegovimi podrejenimi. Znal nas je odlično motivirati za delo in tudi užival je ob uspehu vsakega posameznika, sploh pa ob uspehu celotnega kolektiva. Znal je biti tudi zelo družaben, kar smo doživljali, ko je ves kolektiv z njim na čelu pripravljaj kolektivne razstave. Ob teh priložnostih je kljub nekoliko poškodovani roki prijel za vsakršno fizično delo. Zelo rad je tudi pripovedoval, kako s svojim sinom na domačem dvorišču iz starega zavrženega nevoznega avta po delih sestavljata avto, ki bi lahko bil spet vozen. Prav zaradi takih prijetnih druženj s člani kolektiva smo se dogovorili, da se bomo včasih usedli ob skodelici kave, ki jo je imel neznansko rad, in prijetno pokramljali. Ob njem ni človek nikoli občutil vzvišenosti ali avtoritete, ki bi jo sam hotel kako dodatno poudarjati – čutil si ga kot toplega človeka in prijatelja. Zato se je smejal, ker so se ga nekatere kolegice tako strahotno bale. Najbolj je spoštoval človeka, ki je svoje napake sam priznal. »Saj to je človeško,« je govoril dr. Vilfan, ki ni prenesel sprenevedanja.

Prof. dr. Sergij Vilfan je bil velika osebnost – prava avtoriteta slovenske arhivistike. Kdor je delal pri njem, se je, če je le hotel slediti njegovim delovnim smernicam, naučil delati za vse življenje. Bil je izredno spoštovan strokovnjak s področja arhivistike, ne le pri nas pač pa tudi v tedanji Jugoslaviji in vsej Evropi. Pro-

fesor Vilfan je bil pionir pri strokovnem urejanju arhivskega gradiva, Mestni arhiv Ljubljana pa je bil pod njegovim vodstvom v letih od 1957 do 1970 center arhivistike. To potrjujejo nešteti članki in razprave v strokovnih arhivskih publikacijah, ki so takrat izhajale.

Dr. Vilfan je bil tudi odličен predavatelj. V letu 1957 je bilo organizirano enoletno arhivsko izpopolnjevanje, saj do takrat ni bilo uradno objavljenih napotkov za delo v arhivu. Zamisel in avtorstvo tega izobraževanja sta bili Vilfanovi. Tudi mene je prijavil na to izobraževanje. Arhivistiko je predaval sam in takrat smo si naredili slušatelji prve zapiske o urejanju arhivskega gradiva, na podlagi katerih so bili pozneje napisani posebni priročniki za delavce v arhivih, ki so bili osnova za strokovne izpite. Predavanja dr. Vilfana so bila res na vrhunski ravni – sama sem lahko tako pridobljeno teoretično znanje povezala s prakso v arhivu. Predaval je zelo kratko in jedrnato. Seznanil nas je z vsemi arhivskimi napotki za urejanje, ki veljajo še danes.

Naj naštejem le nekaj tem, s katerimi nas je prof. dr. Vilfan seznanil na izobraževanju: značaj zgodovinskih virov (predmetni viri, slikovni viri, viri v besedi, arhivalije ali arhivski dokumenti, ki so pisani ali reproducirani); starejše zgodovinske pisje; hramba arhivskih dokumentov – arhiv; organizacijsko pravne metode arhivskih služb v FLRJ in LRS; organizacija arhivskega področja – kataster in davčna uprava; osnovna načela arhivistike – matična knjiga; nastanek fondov; indeksi – stvarni, abecedni, tematski in imenski indeks; zemljiška knjiga; zbirka listin; fondi podjetij; korespondenca; računovodstvo; zasebni fondi; rodbinski fondi.

Govoril je tudi o arhivskih postopkih: predaja in prevzem; akcesijska knjiga in priloge; urejanje gradiva; škartiranje – potek postopka; oprema fondov, arhivalij in listin; arhivski materiali; struktura fonda in sestava posameznih enot; vrste in oblike inventarja (inventar za interno uporabo, tiskani inventarji).

Kasneje mi je odobril študij ob delu, vendar pod pogojem, da bom opravljala vse svoje delovne naloge in da ne bom dala odpovedi v službi pred iztekom dvojne dobe študija, česar pa seveda nisem nameravala.

Pozneje sem kot referentka za fototeko pod budnim očesom dr. Vilfana skrbela za vse faze postopka fotografskih plošč potresne Ljubljane iz leta 1895. To so bili pozitivni plošč, iz katerih so v strokovnih institucijah naredili negativ plošče, iz teh pa fotografije, ki so bile že večkrat razstavljene.

Fototeka je bila hobi dr. Vilfana, zato si ga pogosto lahko videl s fotoaparatom leica okoli vratu. Veliko se je ukvarjal s fotografijo in rad je sodeloval v celotnem procesu, od fotoposnetka do nastanka fotografije. V arhivu je dal narediti fotolaboratorij za razvijanje fotografij normalij (dokumentov). Imeli smo svojega fotografa, ki je normalije fotografiral, dr. Vilfan pa je ves prosti čas izkoristil, da je iz teh posnetkov s pomočjo fiksirja in razvijalca naredil fotografije. Rad je tudi fo-

tografiral poslopja v Ljubljani, ki so jih v letih 1957 in 1958 rušili: Kozlerjevo hišo na Šelenburgovi ulici, hiše na Ajdovščini in Streliški ulici ter drugod. Spremljal je vse prezidave na ljubljanskem gradu in magistratu – fotografiral je vsako spremembo. Na teh pohodih sem ga vselej spremljala in vedno sem morala narediti nekaj posnetkov tudi sama – tako sem se učila fotografiranja za arhiv. Pod njegovim strokovnim vodstvom sem uredila tudi obstoječo fototeko z novimi oznakami POZ I, POZ II in te oznake so ostale v veljavi vse do danes. Ves čas je spremljal moje urejanje in z velikim veseljem sem poslušala njegove napotke, ki so mi bili pri delu v veliko pomoč. Imel je namreč odlične zamisli, ki so še danes uspešne pri arhivskem delu.

Kasneje sem bila zaposlena v Arhivu Republike Slovenije in zadolžena za fototeko. V arhiv je prišel dr. Vilfan in prosil, da mu pokažem, kakšen način urejanja sem zastavila. Ko je videl moj koncept dela, je dejal: »Sem pa res vesel! Nekaj sem vas pa le naučil!« Fotografija in fototeka sta ga resnično zanimali in kadar sva se še kasneje srečala, me je vedno povprašal, kako napreduje moja fototeka.

Dr. Vilfan je bil nesebičen, preprost in skromen človek, ki je živel za dvoje: za svojo družino in svoj poklic, v katerem ni prenesel zoperstavljanja in posmehovanja, do česar je prihajalo zaradi nevoščljivosti in nestrokovnosti posameznikov.

Vsi, ki smo pri njem delali v arhivski stroki, smo se vedno obvezno udeleževali tudi vseh strokovnih posvetov zgodovinarjev in posvetov arhivskega društva. Podpiral je združenje sindikata članov Mestnega arhiva, Državnega arhiva in Arhiva novejše zgodovine. Predsednik je bil vedno član enega arhiva, tajnik član drugega arhiva, člani sindikata pa zaposleni v vseh treh arhivih.

Dr. Vilfan je podpiral idejo, da se vsaj dvakrat letno organizira sindikalni izlet po Sloveniji – na Celjski grad, Turjaški grad in okolico itd. Vedno se je moral eden od zgodovinarjev pripraviti in nam predstaviti vso zgodovino obiskanega kraja. Ti izleti so bili vedno zelo pristni in sproščeni, saj so se jih udeleževali tudi snažilka in pomožni delavci arhiva. To je bil moto dr. Vilfana – vsi člani kolektiva morajo čutiti pripadnost arhivu. Pozneje smo te izlete podaljšali in obiskali tudi druge republike Jugoslavije. V Mestnem arhivu je bilo po zaslugi dr. Vilfana zelo veliko družabnega življenja. Ta duh je pozneje prešel še na ostale arhive, prenesel pa se je tudi na današnje generacije. Tudi o družabnem življenju Mestnega arhiva obstaja mnogo fotografij, ki dokumentirajo sproščeno vzdušje v kolektivu.

Leta 1995 sva se srečala na nekem jubilejnem srečanju enega naših kolegov. V pogovoru je izvedel, da se ukvarjam s slikarstvom in da bom imela razstavo. Želel je videti katalog razstave in sem mu ga pozneje poslala skupaj z vabilom na razstavo. Zaradi bolezni si je razstavo ogledal kasneje – z ženo sta mi poslala čestitko z datumom 27. 12. 1995. Čez dva meseca pa je žal nepričakovano umrl.

Ker žal me znam tako lepo
 slikati kot Vi, se moram zateči
 k drugim avtorjem.

Hvala za prijazna vsočista m
 ne dobo v novem letu vam in
 vašim

Manja in Sergij Vilfan

27.12.95

Prof. dr. Sergij Vilfan je svoje »učence«, tiste, ki so ga spoštovali in ga poslušali, spremljal na njihovi strokovni poti ter se znal z njimi tudi veseliti. Meni je s svojimi delovnimi navadami zelo priljubilo delo v arhivu, še posebej delo v fototeki, ter mi vzbudil zanimanje za zgodovino in umetnostno zgodovino.

V letu 1971 sem se zaposlila kot vodja arhiva v Tiskarni Mladinske knjige. Moja naloga je bila ustanovitev arhiva Mladinske knjige. Ker nisem grafik in ker se takrat nisem spoznala na grafične materiale in vrste arhivskega gradiva, ki služijo za tisk knjige, sem se obrnila na svojega vzornika dr. Sergija Vilfana ter ga poprosila za pomoč. Nesebično mi je obljubil, da mi bo z veseljem pomagal. V

Osnutek

Načela za ureditev tehnično-arhivske
službe v tiskarni MK

O N a m e n

Namen tiskarniško-arhivske službe naj bi bil:

- hraniti v tiskarniškem produkcijskem postopku nastale grafične materiale in tako omogočiti zopetno uporabo teh materialov (zlasti predlog, fotolite ⁱⁿ ~~in~~ ^{montažne} plošče) v produkciji;
- hraniti tiskovno dokumentacijo in s tem omogočiti njeno uporabo za pravne, am dokumentarne namene *includ. namene*

Za dosego tega namena je treba organizirati:

- ✓ - primeren način sprotnega izločanja in uničevanja materialov, ki so postali nepotrebni;
- ✓ - tak način hranjenja, da bo predvidoma še uporabni material po svojih tehničnih lastnostih v rabnem stanju;
- ✓ - tak način ureditve in evidentiranja, ki bo kolikor mogoče preprost in vendarle pregleden. *in razvidnih listov dolžnosti (na osnovi večih volasovskih (2.5))!!*

1 M a t e r i a l

obsega:

- 10 Originalne predloge, zlasti risbe in načrte raznih formatov, diapozitive od formata 12 x 24 mm navzgor, fotografije itd.; Za ta material je rok ponovne uporabnosti odvisen od proste presoje glede na motiv oz. upodobljeni predmet, večinoma pa utegne biti precej dolg, ~~in~~ tudi 20 in več let. *vj. do kraj. izteku dolo*
- 11 Tiskovne predloge, prejete od naročnika, praviloma v raznih knjižnih, revialnih ali rokopisnih formatih; ta material kot celota nima daljše produkcijske ali dokumentarne vrednosti in bi se lahko po končanem tiskovnem postopku vračal ali uničeval, razen kolikor se ne bi posamezni deli z vsaj tihim pristankom naročnika prenesli med originalne predloge pod 10.
- 12 Fotolite slikovnega materiala različnih formatov, od manjših do približno DIN A 4; zanje je rok uporabnosti treba določiti

Navodila, ki jih je pripravil dr. Sergij Vilfan

tiskarno je prišel pogledat, kakšne vrste gradivo tam nastaja. Na podlagi tega ogleda mi je čez mesec dni izročil osnutek na dvanajstih straneh: Načela za ureditev tehnično-arhivske službe v Tiskarni Mladinska knjiga. Načela vsebujejo naslednja poglavja: namen tiskarniško-arhivske službe; materiali; splošna načela hranjenja in ureditve; ureditev prostorov in oprema, razporeditev v serije in podserije; urejanje; evidentiranje; delovni postopek; starejši material; uporabljanje; uvajanje dela; priložena strukturna shema (starejši material, tekoči prevzemi).

Ob teh načelih lahko vsak izkušen arhivist ugotovi, da je bil dr. Sergij Vilfan res strokovnjak na vseh področjih arhivistike. Njegove grafične napotke sem uspešno uporabila pri ustanovitvi arhiva v Tiskarni Mladinska knjiga in pozneje tudi Založbe Mladinska knjiga. Arhiv v tiskarni si je dr. Vilfan kasneje osebno ogledal, pregledal vse vrste gradiva in odšel nasmejan – naučil me je delati po njegovih smernicah. Ko sem po desetih letih odhajala v službo v Arhiv Republike Slovenije, je arhiv Tiskarne in Založbe Mladinske knjige nemoteno deloval naprej in deluje še danes.

Svoje delo sem z velikim veseljem opravljala kar 43 let. Za vse, kar znam, pa gre zahvala prav dr. Sergiju Vilfanu, ki me je s svojo neposrednostjo in avtoriteto naučil pošteno delati ter mi privzgojil veselje do dela. Njegov moto je bil: »Če delaš z veseljem, se vse življenje učiš. Na koncu pa imaš uspeh in notranje zadoščenjelo«

SUMMARY

MY MEMORIES OF DOCTOR SERGIJ VILFAN

The contribution describes my memories of first employment in the Ljubljana Municipal Archives.

Dr. Sergij Vilfan was an authority in the real sense of the term. Everyone was afraid of him; since he knew what each person was doing, and was critical of any work that did not meet his standards of archiving. He wanted us to strive to be the best in our work.

One of Dr. Vilfan's specialities was to hold a professional meeting every Monday morning at the Ljubljana Municipal Archives, exactly at eight o'clock, at which we could discuss any problems that had occurred at work the previous work. Each of us had to make a weekly working plan and anyone who did not manage to do the work in the time set, had to give Dr. Vilfan good reasons. That was no joke. He wanted everyone to judge himself how much work he could do in a week. I think that these were genuinely good ideas that could be applied today, too.

Very good cooperation with his subordinates was characteristic of Dr. Vilfan. He knew how to motivate us for work and he also enjoyed every individual's success, as well as the success of the whole collective. He could also be very sociable, which we all experienced when the whole collective, with him at its head, prepared a collective exhibition.

Prof. dr. Sergij Vilfan was a great personality, a real authority of Slovene archive studies. Anyone who worked with him, if he wanted to follow his working guidelines, learned how to work for the whole of life. He was an extremely well-respected expert in the field of archive studies, not only in Slovenia but also in the then Yugoslavia and throughout Europe.

*Izlet kolektiva Mestnega arhiva ljubljanskega na Polževo leta 1958
(Fototeka ZAL)*